

Psalmus Hungaricus. A Hungarian Cultural History. Volume I: From the Beginnings to 1526. Conceived by Margit Katalin SZAKÁCS, edited by József SZENTPÉTERI, Research Centre for the Humanities, Budapest, 1526, 385 p.

Psalmus Hungaricus. A Hungarian Cultural History. Volume II: From 1526 to 1867. Conceived by Margit Katalin SZAKÁCS, edited by József SZENTPÉTERI, Research Centre for the Humanities, Budapest, 2023, 559 p.

Psalmus Hungaricus. A Hungarian Cultural History. Volume III: From 1867 to 2000. Conceived by Margit Katalin SZAKÁCS, edited by József SZENTPÉTERI, Research Centre for the Humanities, Budapest, 2023, 794 p.

Primul volum al cuprinzătoarei sinteze privind istoria Ungariei – cea mai cuprinzătoare de până acuma în limba engleză, cum se precizează în introducerea semnată de Pál Fodor și Attila Pók – debutează cu o serie de considerații privind istoria Ungariei, care poate fi privită ca atare sau ca istorie a maghiarilor, dată fiind diversitatea etnică, dar și numărul mare de maghiari aflați dincolo de granițele țării. Apartenența, argumentată multiplu, la cercul cultural occidental este o altă temă importantă prezentată aici, introducerea trecând la prezentarea continuităților în forma statului și în legile aplicate de-a lungul timpului. Caracterul multiethnic și multicultural, identitatea *hungarus* care a fost dominantă multă vreme este o altă chestiune descrisă aici, alături de coexistența mai multor confesiuni, într-un sistem care a devenit unul complex mai ales după reforma religioasă. Ocupația otomană a Ungariei după Mohács este descrisă ca o întrerupere, căderea Regatului ungar fiind considerată cea mai mare cezură din întreaga istorie a Ungariei, cu consecințe pe toate planurile, elemente ale evoluției fiind recuperate parțial, doar ulterior, ca și parte componentă a Monarhiei habsburgice; de atunci și până la plecarea ultimului soldat sovietic, politica ungară a fost dominată de disputa dintre interpretările interesului național (p. XI), legate de poziția țării și de diferitele idei politice. În secolul al XX-lea, Ungaria a trecut prin nouă schimbări de sistem politic, șase forme de organizare a statului, patru revizuirii de frontieră, trei revoluții și două războaie mondiale (p. XII). Pierderile teritoriale și implicit economice de după Primul Război Mondial au determinat aspirații revizioniste, care au dus la decizii greșite, și astăzi aceste elemente fiind intens discutate, de asemenea persoana și activitatea lui Miklós Horthy fiind considerate controversate; anul 1945 a adus pentru prima oară trecerea în tabăra Europei de Est autocratice, sub comanda lui Mátyás Rákosi, revoluția din 1956 devenind un punct de cotitură pentru istoria întregii lumi, societatea ungară nerevenindu-și nici până acum de deceniile marcate apoi de János Kádár.

Primul capitol tratează cele mai vechi perioade, de la preistorie și până la fondarea statului feudal ungar (1038); analizei descoperirilor arheologice le revine un rol important în prima perioadă, descrierea trecând la perioada așezării și fondarea statului. Trecând la aspectele istoriei culturale, care sunt primordiale în acest volum, autorii prezintă preistoria limbii maghiare, tradiția oralității, începuturile literaturii în limba latină, trecând la prezentarea culturii materiale a epocii, vechile credințe păgâne și trecerea la creștinismul organizat în primele instituții bisericești. Urmează capitolul dedicat regilor dinastiei arpadiene, cu referiri la istoria scrisului, evoluția limbii, operele literare scrise acum, tipologia acestora și educația vremii, descrierea fiind extinsă asupra artei, într-o epocă dominată arhitectural de romanic apoi de gotic. Muzica și dansul, prezența și tipologiile acestora sunt de asemenea abordate, autorii trecând la analiza relațiilor cu papalitatea, modului de guvernare, statelor învecinate și populațiilor care locuiau în Regatul ungar, așezărilor, stărilor sociale, relațiilor economice și vieții cotidiene. Epoca Angevinilor și a

regelui Sigismund (1301-1437) este tema următorului capitol care descrie această epocă foarte importantă pentru istoria Ungariei, o atenție deosebită fiind acordată, ca și în analiza perioadei anterioare, evoluției limbii, organizării educației și a operelor scrise, apoi a artei, arhitecturii, muzicii, dansului; rolul Bisericii în societate și relația cu papalitatea, societatea și viața cotidiană, economia sunt alte aspecte importante care întregesc descrierea perioadei. Capitolul următor tratează perioada Hunedoreștilor și Jagellonilor (1437-1526), prezentând contextul politic, istoria militară a epocii, societatea vremii și evoluția epocii, completate, conform structurii deja obișnuite cu evoluția limbii și a scrierii, a literaturii de limbă latină, literatura umanistă și aspecte ale istoriei artei, arhitecturii, muzicii, dansului, statutul Bisericii în societate, așezările epocii, viața cotidiană, ocupațiile vremii. Toate subcapitolele conțin ilustrații color ale diferitelor obiecte, documente de epocă sau construcții care sunt descrise într-un stil fluent și ușor de cuprins, folosind culori convenționale pentru aspectele urmărite în fiecare epocă: istoria, istoria limbii, literatura, artele, istoria Bisericii, țara și oamenii, modul de viață.

Cel de-al doilea volum debutează cu prezentarea epocii otomane (1526-1699), urmărind filioanele deja cunoscute și analizând aspecte ale campaniilor militare, modul în care a funcționat stăpânirea otomană și divizarea Ungariei, instituțiile stăpânirii habsburgice, societatea de stări și evoluția limbii, a artei, literaturii, științelor și muzicii, dar și a arhitecturii inclusiv sub aspectul influenței otomane. Autorii acordă de asemenea o atenție deosebită evoluțiilor profesionale în această perioadă marcată de numeroase schimbări, fiind analizate evoluțiile acestora, precum și a formelor de pietate în general, așezările și etniile care le populau, meșteșugurile și politicile economice, realitățile din domeniul educației și vieții cotidiene ale timpului. Începuturile stăpânirii habsburgice (1699-1790) sunt prezentate în capitolul următor, începând cu reacțiile față de aceasta, culminate în războiul de independență condus de Rákóczy, integrarea ulterioară a Ungariei în sistemul Monarhiei habsburgice și perioadele de stăpânire ale Mariei Tereza și a lui Iosif al II-lea. Sunt surprinse schimbările ce s-au petrecut în societate, evoluția limbii care începe acum să fie studiată științific, a literaturii și principalilor exponenți cu o atenție deosebită asupra literaturii iluministe ungare; de asemenea s-au manifestat în această perioadă schimbări în domeniul artei, muzicii, dansului, vieții religioase, inclusiv prin prisma apariției Bisericii unite. Formele noi de guvernare, structura populației și migrațiile ce au loc acum, așezările și viața economică, educația și reformele acesteia sunt alte aspecte urmărite în diferitele subcapitole.

Un capitol deosebit din economia volumului este dedicat perioadei dintre epoca reformelor (reformkor) și Dualism (1790-1867). Pe cuprinsul acestuia regăsim descrierea formării ideii de națiune modernă, administrația habsburgică și rolul acesteia, precum și al mișcării reformiste, apoi revoluția anilor 1848-49, înfrângerea acesteia și instaurarea epocii absolutismului care a durat până în anul 1867, caracterizat deopotrivă de represiune dar și de modernizare. Schimbările sociale, în care depășirea formelor amintind de feudalism și trecerea către modernitate au fost cele mai importante elemente, reformele limbii și rolul lui Ferenc Kazinczy în acest proces, cu descrierea stadiului contemporan al evoluției limbii, urmând apoi dezvoltarea lingvisticii și literaturii, evoluțiile reformiste din perioada neoabsolutistă beneficiind de un spațiu separat. Acum, în ciuda restricțiilor, au evoluat în mod corespunzător modernitățile nu numai economia, știința și educația, ci și literatura, presa, muzica, teatrul, numeroase aspecte ale vieții cotidiene, toate aceste fațete fiind prezentate într-un mod complex dar concis, folosindu-se numeroase ilustrații. Acest volum care abordează perioada 1526-1867 se adresează celor care doresc să aibă o privire de

ansamblu asupra uneia dintre cele mai complexe epoci din istoria Ungariei, prezentată aici cu numeroase detalii și perspective interesante.

Cel de-al treilea volum debutează cu un capitol cuprinzător care prezintă evoluțiile Imperiului Austro-Ungar (1867-1918), urmărind evoluția instituțională și politică dar și crizele acestei perioade, politica guvernului față de naționalități și căderea acestui sistem politic. Este, de asemenea, urmărită evoluția societății pe plan demografic, evoluția limbii și literatura creată acum, analizate în mod amplu pe parcursul mai multor subcapitole cu evidențierea principalelor tendințe și personalități precum Jókai Mór, Mikszáth Kálmán ori Ady Endre. Evoluția artei – arhitectură, pictură – a muzicii care a marcat ascensiunea unor titani precum Bartók Béla ori Kodály Zoltán, noile forme de exprimare în dans, teatru și apariția artei filmului sunt urmărite în punctele lor principale folosindu-se numeroase ilustrații. De asemenea, viața religioasă și rolul Bisericii, al naționalităților, sunt prezentate alături de industria care a determinat schimbări ale peisajului, cu implicații asupra economiei, locuirii, toate aflate sub influența revoluționară a inovațiilor tehnologice, de la extinderea căilor ferate și până la introducerea telefoniei. Noile schimbări instituționale în domeniul învățământului, mentalitățile și viața cotidiană completează tabloul acestei epoci curmate de Primul Război Mondial.

Capitolul „Maghiarii în secolul XX (1918-2000)” descrie întâi această perioadă de cezură marcată de război, revoluție, instaurarea republicii sovietice și pierderi teritoriale masive, urmând apoi tumultuoasa perioadă interbelică, Al Doilea Război Mondial și Holocaustul, instaurarea comunismului, revoluția de la 1956 urmată de regimul condus de Kádár și apoi procesul de democratizare început în ultimii ani optzeci. Pe parcursul acestei perioade lungi și tumultuoase sunt urmărite aspectele deja cunoscute, precum cele ale istoriei sociale, transformările limbii, tendințele din domeniul literaturii care se schimbă, se „naționalizează” în primele decenii ale comunismului, urmând apoi o dezvoltare mai liberă; de asemenea și arta, muzica, teatrul, filmul trec prin mari transformări. Atât după 1918, cât și în perioada socialistă au existat tendințe contra Bisericii, situația fiecăreia dintre confesiuni și a instituțiilor acestora fiind analizată detaliat. Evoluția locuirii, grupurile etnice, economia, inovațiile tehnologice sunt prezentate separat, o atenție specială fiind acordată și educației și științelor, vieții cotidiene. În cel de-al treilea volum se află anexele pentru întreaga serie, cuprinzând numeroase hărți, lista bibliografică, lista surselor ilustrațiilor și indexul numelor și localităților.

Această sinteză, care își împrumută titlul de la o operă muzicală compusă de Kodály Zoltán cu ocazia aniversării a unei jumătăți de secol de la unificarea Budei cu Pesta, dar și de la o poezie scrisă de Dsida Jenő, continuă tradiția altor asemenea sinteze redactate anterior, cuprinzând într-un mod concis și ușor de înțeles evoluții istorice ale unei perioade atât de îndelungate, pe parcursul a nouă capitole cronologice, peste o mie de ilustrații și o sută de hărți în efortul colectiv depus de 72 de autori pe parcursul a 1739 de pagini.

Loránd Mádly

CS II dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca

e-mail: lmadly78@yahoo.de

The Mufassal Tahrir Defteri of the Sanjak of Segedin (1578). Text and index: Miklós FÓTI. Research Centre for the Humanities, Eötvös Loránd Research Network, Budapest, 2023, 563 p.

Volumul de față reprezintă rezultatul unui proiect de anvergură, intitulat *Database Processing of Cadastral Surveys (Tapu Defteris) of Ottoman Hungary and its Frontier Zones*. Sub coordonarea Évei Sz. Simon (Arhivele Naționale ale Ungariei) și în colaborare cu grupul de cercetare de la Institutul de Istorie (Research Centre for the Humanities), s-a avut în vedere prelucrarea *tapu defteris* din regiunea sudică și centrală a Ungariei. Mai precis, cercetătorii au identificat și prelucrat întregul corpus de registre otomane (*mufassal defterleri*, *icmal defterleri*, *timar ruznamçeleri*, *cizye defterleri*) referitoare la teritoriile amintite, pentru crearea unei baze de date care să ușureze accesul la aceste materiale importante.

Lucrarea este structurată după cum urmează: *Contents* (p. 5), *Editorial Notes* (p. 7-8), *Introduction* (p. 9-21), *The Mufassal Tahrir Defteri of the Sanjak of Segedin (1578)* – textul documentului în cauză (p. 23-528), *Maps* (lista hărților utilizate, p. 529-533), *Bibliography* (p. 535-543) și *Index* (p. 545-563). La final există și o hartă a Sangeacului de Segedin.

Prin intermediul Notei editoriale sunt făcute precizări importante, și anume faptul că în notele de subsol de pe parcursul lucrării sunt oferite diferite detalii privitoare la localitățile menționate în document, cum ar fi: denumirea din veacul al XVI-lea utilizată de creștini și numele de azi al localității (în maghiară și sârbă pentru cele din Voivodina), bineînțeles dacă aceasta mai există; poziția pe hartă a așezării, acolo unde a fost posibil; detalii conținute în alte documente de acest fel din perioada ocupației otomane – destul de numeroase: 4 *mufassal tahrir defteris* (registru detaliat de cercetare / verificare), 7 *cizye defteris* (registru de taxe), 3 *icmal defteris* (registru sumar al tuturor deținătorilor de *timar*) și zeci de *timar ruznamçe defteris* (registru zilnic al acordărilor de *timaruri*) (p. 9).

În Introducere, pe lângă precizările privind proiectul în cadrul căruia s-a desfășurat cercetarea, sunt prezentate celelalte surse documentare otomane – amintite în rândurile de mai sus –, cuprinse și într-un tabel (p. 11-13), de asemenea fiind creionată organizarea administrativă a sangeacului, cu un alt tabel în care este oferită o listă preliminară a beilor de Segedin.

Utilizarea materialului este îngreunată de faptul că documentul otoman nu a fost tradus în limba engleză.

Datorită documentului publicat, volumul este important în primul rând pentru cercetătorii perioadei ocupației otomane din Ungaria, în general, dar și din punctul de vedere al habitatului, al organizării administrativ-teritoriale, a mișcărilor de populație (mare parte a așezărilor din regiunea cercetată de autor au fost distruse, populația maghiară aproape dispărând, zona fiind repopulată cu sârbi și valahi – p. 9), al istoriei financiare (sistem de taxare, quantum etc.) sau al antroponimiei și toponimiei (pe lângă numele localităților din sangeac sunt menționați nominal și numeroși locuitori ale acestora).

Victor V. Vizauer

CS II dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca
e-mail: vviki200@yahoo.com

„Res Historica”, Czasopismo Instytutu Historii UMCS (Journal of the Institute of History of the University Maria Curie-Skłodowska), nr. 57, Lublin, 2024, 1783 p.
A Homage to Professor Grzegorz Jawor

Nr. 57/2024 of “Res Historica”, the journal edited both printed and online (<https://reshistorica.journals.umcs.pl/rh/issue/view/906/showToc>) by the Institute of History of the University Maria Curie-Skłodowska in Lublin, is a sincere homage dedicated to professor Grzegorz Jawor’s anniversary of 40 years of scientific work. Totalizing a huge number of 1783 pages and 66 contributions belonging to 75 authors, it is organised in several distinct sections (Professor Jawor’s biography with the list of his works; studies; materials; polemics, articles, reviews; reports).

The volume is opened by Małgorzata Kołacz-Chmiel’s introductory pages, offering a brief presentation of prof. dr. hab. Grzegorz Jawor’s (born on 14 March 1960) life, studies, *cursus honorum* and publications (p. 13-19), followed by the bibliography recording the monographs (among which *Osady prawa wołoskiego i ich mieszkańcy na Rusi Czerwonej w późnym średniowieczu*, Lublin, 2000, second edition 2004, not by chance also translated into Romanian, *Așezările de drept valah și locuitorii lor din Rutenia Roșie în Evul Mediu târziu*, Iași, 2013 – a highly significant book not only for professor Jawor’s scientific preoccupations devoted to the settlements of Wallachian law, *Jus Valachicum*, in the Polish Lands during the 14th-16th centuries, but also for the economic and legal history of the Polish-Romanian relations), the not less important critical editions (also comprising crucial documents concerning the Vlachs in medieval Poland), studies and further works published by the honored medieval historian (p. 19-23).

The largest section of the debated volume includes, of course, 58 of the studies, which are signed by 62 authors. They approach, in chronological order, ancient history (3 studies), history of the Middle Ages (26 studies), early modern and modern history of the 17th-19th centuries (21 studies), contemporary history (6 studies), but also ethno-historical and cultural heritage (2 studies).

As regards the ancient history, a general interest for the Roman studies can be noticed, as Agata Aleksandra Kluczek describes the iconography of Roman coins depicting the origins of Rome (p. 27-54), Hanna Appel deals with the auspices consulted before the electoral assemblies (p. 55-76), while Dariusz Słapek resuscitates Dio Cassius’s picture of *Commodus, the Resurrected Gladiator* (p. 77-100).

Given the main competence of the honored medievalist Grzegorz Jawor, it is natural that almost half of the volume’s studies debate issues regarding the medieval history. Thus, the early middle ages are represented by the studies of Jarosław Sochacki, who approaches the relations between the Obodrites and Normans, and the East Franks around 800 a.d. (p. 101-120); by Józef Dobosz, who resumes the topic of the beginnings of the Christianization in Poland, connected with the baptism of Mieszko in the year 966 (p. 121-140); as well as by Michał Tomaszek, who reflects the delusional and fraudulent image of the Greeks at the court of the Byzantine Emperor Nicephorus II Phocas, as seen by Liudprand of Cremona in Constantinople in 968 (p. 141-174).

Dealing with the middle ages, Joanna Sobiesiak explains the coins minted in and after 1158 by King Władysław/Ladislav II (I) of Bohemia, as elements of display of the royal power (p. 175-186), while Jan Rokita shows us the iconography of the medals of Henry III Valois in 1574-1589 (p. 643-680).

Gender studies are presented by Agnieszka Teterycz-Puzio, on *Women from the Knight, Bourgeois and Peasant Classes in the Public Space* in the duchy of Kraków-Sandomierz, Great Poland, Masovia and Silesia between the 12th-14th centuries (p. 209-248); by Bożena Czwojdrak, on *The Shape of the Queen's Bound Estates in Late Medieval Poland* (p. 249-266), and by Małgorzata Kołacz-Chmiel, who mirrors, in the case study of Grzegorz Białoptakowicz, the intergender relations in the medieval Polish society (p. 437-458).

Sylvia Konarska-Zimnicka deals with the *Astrological Prognosis from the Late 15th and Early 16th Centuries* regarding the artists or *bon vivants* in Kraków (p. 475-490), whereas Mateusz Zawadzki and Kamil Jakimowicz recreate the *Image of Land Roads in the Polish-Lithuanian Commonwealth*, based on narrative and cartographic sources from the 16th-18th centuries (p. 681-720).

The volume also contains new researches pertaining to the medieval history of the church and of the book, like Krzysztof Kaczmarek's outline, portraying Maciej of Stara Łomża, the bishop of the Chełm diocese between 1490-1505 (p. 491-502), but also the studies dedicated to the lost and found again *incunabula* of the Seminary Library and Roman Catholic Cathedral in Plock, written by Jolanta Małgorzata Marszałska (p. 527-546) and Waldemar Graczyk (p. 547-560).

Social history is revealed by Paweł Jusiak, who refers to the great estates created in the 15th-16th centuries in the north-eastern Lublin region (p. 503-526); Dominika Burdzy-Jeżewska, explaining the process of acquiring the hereditary mayorship in 16th century Sandomierz (p. 561-592); Piotr Guzowski, who writes about the land reform (Voloک reform), seen as an "ecological revolution", in the Grand Duchy of Lithuania during the same 16th century (p. 593-608). Michał Sierba offers details on the Voloк measurement (conscription) realised in 1559 in the Tykocin starost from north-eastern Poland (p. 609-642), while Andrii Zaiats presents Torhovytsia, a Volhynian town in the 16th-17th centuries (p. 721-742).

Political history of the middle ages is approached by palaeographer Anna Sochacka, discussing a document of 1359, which describes the procedure undertaken by the starosts for the delimitation of settlements and political borders between the Lublin land, belonging to the Kingdom of Poland, and the Chełm Land, administered by Lithuania in the middle of the 14th century (p. 267-284); Dariusz Wróbel, who makes several remarks on *Estate and Political Consciousness in the Interregnum after Louis of Anjou* (p. 301-306); Anna Obara-Pawłowska, dealing with a narrative of the chronicle writer Jan Długosz about King Władisław III of Poland's perjuries (p. 401-436); and Zdzisław Noga, presenting the "new citizens" of Kraków and Lviv (Lvov) in the cities of the Lublin Voivodeship during the 15th century (p. 459-474).

Moving on to modern history of the 17th-19th centuries, the present number of "Res Historica" exposes preoccupations of economic history, approached by Karol Żojdź, as regards the production, trade and consumption of Lithuanian wax and candles in the early modern ages (p. 743-780); Janusz Łosowski, on the maintenance expenses of the Piarist student college of Chełm in the middle of the 18th century (p. 987-1004); Olga Miriam Przybyłowicz, researching the culinary heritage of the Polish-Lithuanian commonwealth, based on a manuscript dated after 1750 (p. 1005-1052); Szymon Kazusek, on the interesting economic implications of rafting and navigation on the Vistula in the years 1773-1785 (p. 1053-1080); Henryk Gmiterek, presenting the so-called Josephine *Metryka*, that is the Josephine urbarial conscription of 1785, focusing on the village Jędrzejówka, founded in 1660 near the town of Lipsk, in the area of Eastern Roztocze (p. 1081-1102); Tomasz

Ciesielski, on the technical use of facilities of the dissolved monasteries and of the castle in Bar, in the governorates Podolia and Kiev incorporated by the Russian Empire, based on the reports of the Kiev governor-general and the governors of Podolia and Kiev from 1859 and 1866, preserved in Russian and Ukrainian archives (p. 1249-1292).

The history of the church and education is reflected in Leszek Opyrchał and Ruslan Nahnybida's study, about the foundation and reconstruction (in the 16th-17th centuries) of the church in Zinkowce, near Kamieniec Podolski (today's Ukraine), dedicated to the Finding of the Holy Cross (p. 973-986). Anna Dymmel presents, from a large fund of notarial inventories of property of the Lublin landed gentry representatives, 84 inventories from the years 1810-1863, containing lists of home/private book collections (p. 1141-1170). Ewa Kula writes about the Lithuanian motifs used in writing by the secondary school teachers in the Kingdom of Poland between 1833-1915, when – under Russia's harsh hegemony – restrictive phenomena, like de-Polonisation, forced conversion of the Latin alphabet into the Cyrillic one, banning of the Lithuanian printings etc., took place (p. 1171-1188).

Social history is reflected in the studies published by Paweł Dziadul, on the contacts between prince Konstantym Wasylem Ostrogskim and the Serbian monks from the monastery Hilander on Mount Athos in the 17th century (p. 781-800); Andrzej Grzegorz Przepiórka, describing the number and organization of the Smolensk garrison in 1613-1618 (p. 801-828); Mateusz Wyzga, about peasantry and nobility in the Polish-Lithuanian commonwealth, and the flexible social borderline separating them (p. 829-846); Anna Penkała-Jastrzębska, investigating, by means of the extant court registers, inventories and private correspondence, the functioning of the private court of the 17th century magnate lady Teofila Ludwika, born Zasławska Ostrogska, married twice (and receiving both her husbands' names) as Wiśniowiecka and Lubomirska (p. 847-868); Edyta Pluta-Saladra, on the oldest account book of the church of the Norbertine nuns from Zwierzyniec, reflecting the church's maintenance costs between 1662-1679 (p. 869-894); Tomasz Wiślicz, presenting rural documents about the peasants' fleeing from Podolia (today in Ukraine) in the 18th century (p. 957-972); Przemysław Krystian Faryś, on the Paris fashion house of Dieulafait in 1851-1898 (p. 1189-1248); Stanisław Roszak and Agnieszka Wieczorek, revealing the research trends of the French contemporary historiography as concerns the study of nobility (p. 1437-1466).

Modern political history is illustrated, in the presentation of Tomasz Kucharski, by the peace negotiations between two rival parties of the Polish-Lithuanian commonwealth between February and May 1698, in the so-called Rokosz of Łowicz (p. 895-932); the battle of Lesna of 1708, described by Bohdan Korol (p. 933-956); the literary reflections, revealed by Artur Sadecki, of the Russian writer and philosopher Vladimir Odoyevskiy (1803-1869) about Tsarist imperialism, useful in the research of the contemporary imperialist activities unfolded by the Russian Federation (p. 119-1140); the pictures of Frederyk II, Otto von Bismarck and Paul von Hindenburg, as national leaders, evoked by Yuliia Kizyma (p. 1293-1326).

The smaller collage of studies pertaining to the contemporary history comprises the analyses offered by Andrzej Mączka, about the civilian population of Lublin confronted with the Polish-Soviet War in 1920-1921 (p. 1327-1346); Andrzej Gil, on the control exerted by the Soviet political center by means of the republic demarcations in Central Asia during the 1920s and 1930s (p. 1347-1362); Bogumił Szady, who offers a typology of the parish churches in the Second Polish Republic before the outbreak of World War Second (p. 1383-1414); Adam Benon Duszyk, writing about the Polish co-operative movement

under German occupation, with a case study on the consumers' co-operative in Włodawa (p. 1415-1436).

Last but not least, the research focused either on ethnic identities or on legal history and ethnic marked customary laws deserve a special attention. Very interesting are the studies of medieval history written by Mariusz Bartnicki, about *Kiryk's Questions*, a text of canonical literature describing ancient pre-Christian and Christian customs, as well as samples of "magical thinking" of the inhabitants from Kievan Rus or Ruthenia (Ruś Kijowska) during the pre-Mongol period, that is from the 12th century, confronted with the Byzantine and Latin legal traditions and norms of behavior (p. 187-208); and Andrzej Pleszczyński, exposing the political and ethnic double identity of the elites, and especially that of the Orthodox Ruthenian nobility, in the frame of the Polish-Lithuanian state around 1400 (p. 317-346). Andrzej Janeczek, instead, critically approaches a case study revealing two parallel documents from 1404, written and issued both in Latin and Ruthenian by a court of judgment held by 31 representatives of the nobility of Red Ruthenia (that had been incorporated not long before into the Crown of Poland), an indubitable testimony to the simultaneous use of both languages and alphabets in the era following the annexation of Red Ruthenia (p. 347-400).

As regards the Northern Vlachs, writing in English language on the *Vlachs in the Lowland Areas: Between the Bükk Mountains and the Tisza River in the 15th Century*, Jarosław Buniowski offers a different perspective on the settlements and professions of the Central European Vlachs, usually connected with their mountain way of life and with the Wallachian law, the latter being very useful in managing peripheral (especially highland) areas that were difficult to access. J. Buniowski documents the Vlachs' presence in 15th century Northern Hungary, which was determined by royal initiative and manifested itself in privileges (1409, 1456, 1473). The author shows that the economic solutions applied by the Vlachs, based on pastoralism, ensured them an "indisputable influence on shaping of culture and economy" of the entire Carpathian and extra-Carpathian region during the 15th century. But their "ethnic features gradually died out", so that towards 1500 the Vlachs from lowland Keresztes, Keresztúr, Keszi were definitively Magyarised and converted to Catholicism, while only the shepherds' *quinquagesima*, mentioned in the analysed documents until about 1600, still evoked the former *census Valachorum* (p. 285-300).

Also preoccupied by legal history, but of the 19th century, Wojciech Sajkowski recreates the image of the population of the Illyrian Provinces administrated by the First French Empire, in connexion with the legal reform projects and the introduction of the Napoleonic Code in 1803-1806. Significant is the fact that, given the case of the Vlach shepherd communities living in inland Dalmatia, the French administration of the Illyrian Provinces was forced to supplement its considerations regarding the implementation of the Napoleonic Code with an extensive study on the character of the Vlachs (p. 1103-1118).

Ukrainian historians Dmytro Vashchuk and Svitlana Blashchuk present the personality of Mykhailo Slabchenko, best expert in the legal institutions of the 17th-18th centuries Hetmanate, author of more than a dozen monographs and over 200 articles, founder of the discipline approaching the history of the state and law of Ukraine. In 1928, M. Slabchenko proposed to prepare 16 volumes of the *Corpus Juris Ukrainensis*. They were to be published within 5 years, organised according to the chronological (in some cases, problematic and chronological) principle, starting with the treaties of Kievan Prince Oleh (Oleg) with Byzantium (867) and ending with the legislative activities of the Soviet

government in 1925, respectively 1917. Unfortunately, this plan could not be realised, due to the arrest of M. Slabchenko (p. 1363-1382).

Finally, there ought to be mentioned the outstanding ethnographic approach of Ewa Kocój, who analyses the tangible and non-tangible cultural heritage of the shepherds from the Polish Carpathians, according to the yearly and diurnal cycles manifested in the practice of shepherding, but also to the shepherds' worldview (p. 1467-1508), as well as the study, also signed by the above mentioned ethnologist from Kraków together with Lucyna Borczuch, about the valuable monument of wood architecture represented by the church of Saint John the Baptist in Orawka (village situated close to the present-day Polish-Slovakian border), a symbol of the Vlachs' heritage and of their interaction with other nations and ethnies, like Ruthenians, Hungarians, Slovaks and Poles (p. 1509-1550).

The section entitled "Materials" comprises a series of important historical documents, transcribed in their original languages and critically edited (with introductory considerations, regesta, editors' footnotes, final references). Krzysztof Kopiński, Liliana Lewandowska and Janusz Tandecki edit a document from Kraków, dated in February 1531. Written in German and Latin, it presents the meeting of the delegation of the city of Gdańsk (member of the Hanseatic League) with high dignitaries of the Polish Kingdom (grand chancellor Krzysztof Szydłowiecki, bishop of Kraków Piotr Tomicki, bishop of Vilnius Jan of the Dukes of Lithuania), offering relevant economic and political information connected with the increasing Prussian influence in the northern Polish territory (p. 1551-1593). Robert Jop discusses and reproduces 7 city plans from 1846 and further cartographic sources documenting the history of Łęczna (p. 1595-1612). Dariusz Tarasiuk analyses and edits 14 documents from the years 1841-1859, written in Polish language, concerned with the wolf attacks on children in the Lublin governorate (p. 1613-1636).

For those interested in the European phenomenon of the Great Polish Emigration, manifested precisely on the territory of the United Romanian Principalities (1862-1866), previously unknown documents are now being published by Małgorzata Julia Willaume and Małgorzata Nossowska. The editors reproduce the correspondence and reports sent between June 1863 and October 1864 by Michał Mrozowicki, a representative of the Polish national government in exile, who was responsible with organizing the transfer of arms and ammunition, necessary for the participation of the Polish volunteers to the "January Uprising", that is to the national liberation war fought between January 1863 and autumn of 1864 by the Poles living in the Polish territories incorporated by Russia (p. 1637-1729).

The last sections of the presented volume include, on the one side, Jerzy Pająk's analysis regarding the critical editions compiled by Lidia Michalska-Bracha and Emil Noiński, comprising women's memoirs of the 19th century, namely the memoirs of Wanda Umińska, and Emilia Heurichowa and her daughter Teodora Kiślńska, an important source both for the history of the Polish uprising movement of 1863-1864 and for the history of women's emancipation in the Polish Lands in the 19th century (p. 1733-1754). Wojciech Bejda discusses the second revised edition of Mateusz Byra's book on *The Rebellion in Judaea (77-74 a.d.)* against Rome (p. 1755-1762), while Adam Perłakowski publishes critical glossa to an article written by Arkadiusz Kierys, supporting the ideas of *Honesty and Reliability in Scientific Research* in general and especially in historiography (p. 1763-1778). On the other side, the most recent number of "Res Historica" includes the report, signed by Damian Bębnowski and Artur Goszczyński, *Again on the Challenges for History*, presenting the event "Examining Past/Future", organised by the Janusz Kurtyka Foundation, which took place in Warszawa, on 26-27 August 2023 (p. 1779-1783).

Most of the volume's studies are written in Polish, with English abstracts; so much the more deserve attention those few published in English, with a Polish abstract, namely the studies signed by Józef Dobosz (p. 121-140), Jarosław Buniowski (p. 285-300), Andrzej Pleszczyński (p. 317-346), Yuliia Kizyma (p. 1293-1326), Dmytro Vashchuk and Svitlana Blashchuk (p. 1363-1382), Ewa Kocój (p. 1467-1508), the latter and Lucyna Borczuch (p. 1509-1550). The accurate and professional English translations, under the care of Przemysław Malec, editor for English language, also increase the value of the publications.

Thus, the endeavor and work done by every single author and editor, and by all together, contribute to the remarkable achievement represented by this impressive volume of almost 1800 pages, dedicated to the great Polish researcher and professor Grzegorz Jawor from the University in Lublin.

Ela Cosma

Institutul de Istorie "George Barițiu" Cluj-Napoca;
e-mail: ela_cosma@yahoo.com

Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2022: Területi Egyenlőtlenség – Intézményi változás.

Főszerkesztő DEMETER Gábor – KÖVÉR György – POGÁNY Ágnes – WEISZ Boglárka. Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Hajnal István Alapítvány, Budapest, 2023, 409 p.

Numărul din anul 2022 al Anuarului de istorie economică al Centrului de cercetări umaniste al Academiei Ungare din Budapesta este dedicat inegalităților teritoriale și schimbărilor instituționale, cuprinzând studii în domeniul acestor două teme importante care acoperă o perioadă lungă de timp din Evul Mediu, până în perioada contemporană. Prima secțiune debutează cu o introducere în chestiunea inegalităților regionale și a modului în care acestea pot fi abordate de știința istorică, fiind însoțită de o listă bibliografică masivă și semnată de Demeter Gábor, în care regăsim atât elemente de metodologie a explorării acestei teme, cât și referiri la situația actuală a cercetării în istoriografia ungară. Pentru Evul Mediu regăsim un studiu interesant semnat de F. Romhányi Beatrix, Szilágyi Zsolt și Demeter Gábor, în care aceștia analizează diferențele regionale pe baza registrelor decimelor papale din Regatul medieval ungar. Studiul folosește o metodologie modernă, inclusiv prin apelul la numeroase date statistice afișate pe numeroase hărți și deducând natura mai multor diferențieri, dar de exemplu și ponderea redusă a dezvoltării urbane. O analiză de detaliu, a corelației dintre povara fiscală și evoluția demografică ne este oferită de Sz. Simon Éva în studiul ei privind sangeacul de Koppány, acesta analizând pe baza a numeroase date statistice și hărți aceste evoluții, puse în legătură și cu mișcările de populație, de exemplu dinspre Balcani. Mikle György și Demeter Gábor semnează studiul privind inegalitățile teritoriale pe întinderea Ungariei istorice de după epoca turcească (1715-1720), în care expun întâi problemele pe care le pune utilizarea datelor statistice ale secolului al XVIII-lea, care permit trasarea unor indicatori, de exemplu întinderea suprafețelor agricole lucrate și veniturile acestora, dar și unele concluzii privind structura socială și tipologii ale așezărilor sau activităților agricole, toate acestea și mai ales diferențele existente între regiuni fiind evidențiate prin intermediul mai multor hărți și tabele. O analiză interesantă a inegalităților teritoriale în rândurile meșteșugarilor în jurul anului 1730 este făcută de Szulovszky János și Tuza Csilla, studiul fiind un rezultat al unui colectiv de cercetare axat tocmai pe studierea

inegalităților teritoriale. Bazându-se pe conscripții, precum și pe o revizuire a patentelor de breaslă din acea perioadă care furnizează numeroase date statistice, studiul reprezintă, conform precizării autorilor, un prim pas către analize mai cuprinzătoare care se vor întinde pe durate mai mari de timp. Inegalitățile teritoriale de pe teritoriul Ungariei istorice din ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, în preziua epocii reformelor (reformkor) sunt analizate de către Demeter Gábor într-un studiu rezultat în cadrul aceluiași colectiv de cercetare; și aici facem cunoștință cu modalitățile obținerii datelor și metodologia prelucrării acestora. Hărțile trasate pe baza acestora ne oferă o imagine complexă a diferitelor aspecte precum ponderea iobagilor, populația imigrată sau infrastructura bisericilor și școlilor, din acestea rezultând persistența mai multor inegalități în dezvoltarea diferitelor regiuni. O nouă modalitate de evidențiere pe hartă a datelor statistice, care a fost dezvoltată de către Szilágyi Zsolt în cadrul amintitului colectiv de cercetare, și care se bazează pe reprezentări în relief, este descrisă în amănunt în cadrul studiului acestuia privind vizualizarea în relief a dezvoltării din bazinul carpatic pe baza datelor din anul 1910; aici sunt prezentate atât metodologia de lucru în cadrul acestei proceduri, cât și unele interpretări istorice ale datelor. O perioadă mai târzie, și anume cea din jurul anului 1930, este analizată din punct de vedere statistic pentru a se evidenția gradul de dezvoltare și realitățile sociografice de către Bagdi Robert, membru al aceluiași colectiv; aici este descrisă activitatea lui Milleker Rezső, care a redactat numeroase lucrări în domeniul geografiei, și în jurul căruia s-a încheat o școală de specialiști care s-au dedicat și studierii satelor, ale cărei opere și metodologii de lucru sunt de asemenea expuse în acest studiu. O viziune cuprinzătoare asupra schimbărilor în dezvoltarea regională între anii 1330-2010 ne este oferită de cercetătorii colectivului de specialitate, Papp István, Péntes János, F. Romhányi Beatrix și Demeter Gábor. Aici este vorba de încercarea de a se realiza o proiecție a datelor existente pe o durată mare de timp, fiind expuse metodele de lucru și surprinse o serie de modificări care au survenit pe parcurs, unele regiuni dezvoltându-se, altele decăzând chiar, un rol important jucând migrațiile, reformele teritoriale sau translația de la centru la periferie sau invers.

Secțiunea privind schimbările instituționale debutează de asemenea cu o introducere, semnată de Kövér György, acesta subliniind importanța orientării *New Institutional Economics* pentru cercetarea schimbărilor instituționale, abordare care este practică și în Ungaria. Studiul semnat de Halmos Károly și Tamás Máté „Armata, comerciantul și contractul,, analizează modul în care a funcționat aprovizionarea armatei în Monarhia Habsburgică la începutul secolului al XIX-lea, evoluția și aspectele contractelor de furnizare și ale firmelor implicate, subliniind totodată, de exemplu, și pericolul căderii acestor relații economice sub influența corupției sau a acuzațiilor de corupție. Alt studiu interesant, care cercetează instituționalizarea cartelurilor dintre diferiți agenți economici din domeniul asigurărilor, care aveau ca scop limitarea concurenței la finele secolului al XIX-lea și în perioada interbelică, este semnat de Tamás Gábor, care ilustrează asemenea cazuri din perioada dualismului, dar și din perioada interbelică, subliniind caracteristicile specifice ale acestor înțelegeri în contextul mai special al pieței asigurărilor. Pogány Ágnes continuă expunerile legate de domeniul cartelurilor prin studiul dedicat antecedentelor adoptării legii ungare pentru reglementarea cartelurilor din anul 1931, inclusiv în contextul crizei economice, invocând și exemplul altor țări europene și ecurile legii anti-cartel adoptate în Ungaria. Acest număr al revistei se încheie cu un necrolog al istoricului Paulinyi Ákos (1929-2021), un index al autorilor, cuprinsul în limba engleză și apelul pentru numărul următor, planificat să abordeze chestiuni de economie urbană și cooperare economică.

Acest număr al revistei este unul complex și reușit, care reunește un număr mare de studii, dintre care o parte provin din atelierul de lucru în tematica inegalităților teritoriale și economice. Fiecare studiu este amplu, și de regulă însoțit de liste bibliografice complexe, tabele și hărți colorate.

Loránd Mádly

CS II dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca
e-mail: lmadly78@yahoo.de

Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2023: Városi gazdálkodás – üzleti kooperáció
(Főszerkesztő KÖVÉR György – POGÁNY Ágnes – WEISZ Boglárka). HUN-REN
Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Hajnal István Alapítvány, Budapest, 2023, 334 p.

Ediția din anul 2023 a cunoscutului Anuar de istorie economică este dedicată gospodăririi urbane și cooperării în afaceri, aflându-se sub redacția a trei cunoscuți specialiști ai domeniului. Prima secțiune tematică debutează cu studiul redactat de Tózsarigó Attila, care abordează bugetul orașului Bratislava (Pozsony) în cursul secolului al XVI-lea și la începutul secolului al XVII-lea, mai precis între anii 1526 și 1610, analizând situația financiară a orașului, a cărui importanță a crescut de fapt după înfrângerea de la Mohács; de asemenea sunt prezentate izvoarele folosite, categoriile de venituri și cheltuieli ale orașului și evoluția, în general pozitivă, a finanțelor acestuia. Situația Sibiului, mai ales prin prisma obligațiilor de cărăușie în epoca modernă timpurie este analizată de Derzsi Júlia într-un studiu amplu bazat pe numeroase însemnări și socoteli aflate în arhive, evidențiind modul în care municipalitatea a ajuns să poată asigura și oferi aceste servicii. Administrația orașului Miskolc dintre anii 1871 și 1909 este prezentată de Bodovics Éva într-un studiu intitulat „faimă din eșec,, care surprinde criza prin care a trecut municipalitatea odată cu schimbarea rangului administrativ al acesteia, reușind, în ciuda provocărilor reprezentate de holeră ori inundații să aibă o situație economică echilibrată. Situația schimbătoare a aprovizionării publice a Capitalei ungare în anii 1941-1945 este abordată de către Tarnai Eszter; aceasta a fost reglementată pornind de la experiența Primului Război Mondial, ocupând un loc prioritar în structura economică a Ungariei. Reglementările în acest sens sunt surprinse detaliat pentru perioada următorului Război Mondial, în care capitala a înfruntat mai multe dificultăți, impunându-se inclusiv separarea Budei de Pesta în contextul asediului și a întreruperii comunicațiilor. Pentru o perioadă ceva mai târzie, aflată într-un alt cadru istoric, regăsim informații interesante legate de bugetul orașului Szolnok în cel de-al treilea și patrulea cincinal socialist (1966-1975); aici regăsim numeroase detalii legate de mecanismele financiare interne ale orașului, dezvoltarea edilitară a acestuia care s-a concentrat inclusiv pe ridicarea mai multor cartiere.

Cea de-a doua secțiune a acestei ediții se concentrează pe cooperarea în domeniul afacerilor. Studiul semnat de Halmos Károly și Tamás Máté privind cooperarea, stăpânirea și puterea, văzute ca o chestiune morală, explorează fenomenul corupției în domeniul aprovizionării armatei din secolul al XVIII-lea, pornind de la relatări din epocă, mai ales ale lui Vörös Ignác de Fárads, care permit o introspecție în raporturile de putere, de încredere sau neîncredere care poate afecta aceste relații sociale. O perspectivă comparativă a rețelei de afaceri a două femei întreprinzătoare din secolul al XIX-lea ne oferă în studiul următor Kovács Kristóf Lajos; pentru studierea acestora sunt folosite mijloace moderne, un rol important

revenind celor care acordau credite, relațiilor de familie sau modului în care decurgeau procedurile de faliment. Tinku-Szatmári Balázs prezintă, în studiul său, o scurtă istorie a Societății navale ungare unite pe aburi (Egyesült Magyar Gőzhajózási Társaság), rezultată din fuziunea mai multor societăți anterioare și căreia i-a revenit și un rol simbolic în perioada dualistă; autorul oferă numeroase date privind funcționarea, precum și despre persoanele și interesele aflate în spatele acesteia, urmărite până în momentul fuzionării cu societatea similară din jumătatea austriacă a Imperiului (Donau-Dampfschiffahrts-Gesellschaft - DDSG).

Un alt studiu foarte interesant, semnat Eszik Veronika, cercetează cooperarea economică și de stat în domeniul comerțului maritim în perioada dualistă, pornind de la dezideratul reprezentat de acest comerț pentru partea ungară; ca și la celelalte capitole ale echilibrului dualist, și aici au existat situații conflictuale, concurență dar și numeroase negocieri. Acestea au arătat deseori, subliniază autoarea, limitele integrării economice, aici și naționalismele aflate în cristalizare jucând un rol important. Tamás Gábor ne oferă o perspectivă asupra unui caz de cooperare asimetrică, în cumpărarea Societății de asigurare ungaro-franceze în anul 1893 de către *Első Magyar Általános Biztosító Társaság*; sunt oferite numeroase date privind situația economică (în care existau de altfel mai multe inadvertențe) și acționarii, dar aspectul cel mai important este prezentarea rețelei de relații între diferitele persoane din conducerea celor două societăți. În studiul său intitulat „legături maritale dintre cele mai mari două familii de fabricanți de bere, Dreher și Hagenmacher,, autorul Pecsók László ne introduce în istoria regelui berii din Schwechat, Anton Dreher, care și-a extins afacerea către Kőbánya, unde activa familia Hagenmacher; sunt descrise evoluția activităților economice ale celor două familii, care au cooperat în condițiile mai multor crize. În studiul următor dedicat luptei pentru președinția Federației naționale a fabricanților (Gyáripárosok Országos Szövetsége) între Bíró Pál și Hegedüs Lóránt, autorul Simonkay Márton expune o serie de detalii legate de funcționarea federației și de persoanele implicate în aceasta, rețelele care s-au format între aceștia, între care au existat și numeroase conflicte și dispute. Evoluția cooperativelor în timpul Marii Crize este descrisă într-un material semnat de Koloh Gábor, acesta evidențiind cercetările care s-au făcut până acum și metodologia cu ajutorul căreia s-a aplecat asupra perioadei 1929-1933, subliniind aportul statului la proprietatea dar și la ajutorarea acestora, aceasta influențând și modul în care cooperativele au funcționat în anii crizei.

Studiile acestui număr sunt însoțite de liste bibliografice ample, un indice al autorilor, un cuprins în limba engleză și apelul pentru numărul din anul 2024, dedicat cametei și gospodăririi familiale, cu o introducere în această tematică, redactată de Somorjai Szabolcs.

Loránd Mádly

CS II dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca
e-mail: lmadly78@yahoo.de

J. BRADFORD DeLONG, *Drumul către utopie. O istorie economică a secolului XX extins, 1870–2010* (translated: Răzvan Lerescu), București, Elite, 2024, 521 p. [*Slouching towards Utopia. An Economic History of the Twentieth Century*, New York, Basic Books, 2022, viii + 624 p.]

Published in the first edition in New York in September 2022, the work *Slouching towards Utopia. An Economic History of the Twentieth Century* by Professor James Bradford DeLong from the University of Berkeley, enjoyed the most laudatory reviews in the academic circles and in the specialized press, being catalogued by *The Economist* and the *Financial Times* as the bestseller of the year by the publishing house Basic Books; consequently, it was translated in the next two years into 12 languages all over the world, including the edition in Romanian in 2024 from the Bucharest publishing house Globe - Elite, on the basis of which we have prepared the current review.

Slouching towards Utopia by DeLong analyzes in a concise and well-structured chrono-thematic manner the dynamics of the human ecumenism in the era after the first industrial revolution and until the beginning of the 21st century. In fact, Professor Bradford DeLong aims to explain humanity's roadmap in the post-industrial revolution era through the consequences derived from the effects of the industrial revolution. The book thus appears as a consequential global assessment of the steam and coal revolution unleashed in Great Britain after 1770-1780. The author claims that the positive effects of the industrial revolution erupted fully only after 1870 and, according to the exuberant way in which the first improvements in socio-economic conditions succeeded, it would have been expected that the economic breakthrough launched after 1870 would know a true teleology in the following decades messianic egalitarian welfare on the planet – the paradisiacal Utopia. But at the end of the day, that is, at the beginning of the 21st century, it turned out that the Cornucopia, although achieved to a certain extent, did not exactly fulfill the expected assumptions regarding general equity and economic justice. Why Utopia still awaits its fulfillment is the topic that DeLong proposes and delivers to us in a more than captivating way throughout the 17 analytical chapters of the work and the pragmatic final conclusions.

The entire work is an intellectual *tour de force* that begins with an introductory justification of the theme and the reference period chosen (extended 20th century: 1870–2010), followed by the explanation of planetary globalization generated by the consequent effects of the industrial revolution. This is a first nodal point of the treatise, through which the author argues that the explosion of economic growth and prosperity after 1870 rested on a bundle of essential factors consisting of the emergence of technological innovation, the global extension of capital in the form of modern corporations, global transportation, global communications and free trade (p. 14, 41-42, 45). DeLong claims, without demonstrating the way to reach these conclusions, that the cascade of these factors determined the increase in the global average rate of economic growth from 0.45%/year before 1870 to 2.1%/year after 1870, leading to a doubling of prosperity in every 33 years and at a multiplication of global wealth 21.5 times in the period 1870–2010, which should have generated the solution of all problems and the complete salvation of mankind (p. 15). In his calculations, the historian starts from the premise that the world economic growth rate has remained constant at the level of 2.1% in all the years from 1870 to 2010, without however explaining what elements this assumption is based on, in the conditions in which the world has passed during this period both through stages of economic boom, as well as through crises and wars that decreased the pace of development (as the author himself describes).

Despite all these remarkable advances, in the 150 years that followed humanity did not reach the projected Utopia of egalitarian welfare. To explain why we did not reach this desired climax, Bradford DeLong assures us that in the 20th century the most relevant historical factor was the economic one (p.19), a thesis based on which the author builds his explanatory scaffolding of the entire procession of stages after 1870: the economic growth due to technology with its political consequences (the democratization of the North and the formation of global empires), the contradictions that led to the unfolding of World War I and subsequent interwar phenomena (the Great Depression of 1929-1933, the emergence of socialism and Nazism), the onset World War II and then the Cold War, the onset of economic development in the Global South, the transition to large-scale social inclusion during the first three glorious post-war decades, the adoption of neoliberal economic policies in the 70s-80s-90s accompanied by the development of information technology and ubiquitous hyperglobalization, the Great Recession of 2008-2010 and the subsequent feeble recovery.

A second key idea argued by the author suggests that the overflowing development generated by neoliberal practices at the end of the 20th century also had perverse collateral effects, such as the increase of inequalities and social insecurity, which led to the emergence of the phenomenon of overall rejection of the status- the existing quo in the world. At this point, DeLong's hypothesis is convergent with similar paradigms launched in recent years in the literature by Francis Fukuyama or Jared Diamond, who argue that emancipation and neoliberal development on the model of the Chicago School has accentuated the dimensions of inequality both within countries and and in the international system, generating frustrations and increasingly virulent challenges to the status quo. Going further with the stated reasoning, the historian DeLong shows that at the end of the long century (1870-2010), humanity also registers many other additional causes that are the basis of the flattening of the economic situation at the beginning of the 21st century: global warming and environmental problems, uncertainties global and economic crisis.

In an essentialized assessment, the inspired researcher concludes that the history of the extended 20th century was conditioned by four distinct elements, namely „growth fueled by technology, globalization, the exceptional role of America and the belief that humanity can at least take a snail's pace towards utopia” (p. 463). In such a contextual situation, the author draws the history of the 20th century widened in a sawtooth profile with two stages of economic El Dorado (1870–1914 and 1945–1975) chronologically flanked by other stages in which Utopia is far away. But the Berkeley professor doesn't just do diagnostic radiographs. He also proposes a speech sprinkled with counterfactual elements that, in his opinion, could have been solutions for humanity to maintain itself, even „snail-stepping”, on the path of the hoped-for Utopia: the possible boom that the administration could have generated Clinton in a different context, a possible different roadmap for the world if America had elected another president in 2008, etc. (p. 473-474).

On a closer reading of the subtexts, we can appreciate that De Long wrote this book from the perspective of an abscond pessimist who goes somewhat beyond his duties as a historian, using the material of economic history as a platform for projecting a veiled forecast of a bleak future that could even be worse than the present. Practically, the indisputable economic growth of the last 150 years has created a world of inequalities for the rectification of which history suggests the need for a long way to enthrone economic equity and justice in a still schizoid and confused global society.

From an epistemic point of view, the author's strong emphasis on equality of opportunity and benefits in defining well-being suggests the affinity and intellectual inspiration of James Bradford DeLong originating from Rawls' theory of social justice and the social-liberal paradigm in a sense wider. At the same time, DeLong's hostile apprehensions towards „the creative-destructive transformations that neoliberal growth and American exceptionalism bring to the world” (p. 474), as well as his discreet hope/desire that „perhaps one day [China] will do more to serve the egalitarian-utopian aspirations of building a common prosperity” (p. 470), reveals in the subtext a certain discrete positioning of the left of the author, which is not condemnable at all, but which he does not support explicitly, in order to preserve his robust capital of intellectual impartiality that he flaunts.

Nevertheless, the work excels through the abundance of documentary information, but especially through the original interpretations processed by the author, even with the risk of being close to the field of controversies or contestable theses. The book is an explanatory monograph with claims of exhaustiveness on the economic phenomenology of the period 1870-2010, bluntly affirming the importance of economic determinism in explaining the historical destiny of humanity at the end of the second millennium. The historiographical relevance of the present book derives from the fact that it is a work that problematizes, creates an agenda for discussions and, above all, launches appropriate questions to which it either finds immediate answers, or on the contrary, leaves an epistemological space for the emulation of future arguments on the role of the economy in shaping contemporary historical time.

Cezar Teclean, PhD

Associate researcher at the International Economic Relations Research Center,
Bucharest University of Economic Studies,
PhD Candidate, Faculty of History, University of Bucharest,
e-mail: cezar10tc@yahoo.com

Martina WINKELHOFER, *Viața de zi cu zi a împăratului Franz Joseph și curtea sa imperială*, cuvânt-înainte de Mihai Răzvan Ungureanu, traducere din limba germană de Alex Bärnthaler-Nebejea, Iași, Edit. Polirom, 2024, 252 p.

Apărută în traducere românească la cunoscuta Editură Polirom din Iași, cartea Martinei Winkelhofer se înscrie în galeria contribuțiilor istoriografice dedicate monarhilor habsburgi și curții imperiale de la Viena, cu tot ceea ce au însemnat acestea în funcționarea Imperiului Habsburgic ca și construct (supra)statal. De data aceasta, avem în față o abordare care se diferențiază sub aspect metodologic și stilistic în raport cu lucrări deja consacrate dedicate reconstituirii biografiei celui mai important și longeviv monarh al secolului al XIX-lea habsburgic – împăratul Franz Joseph –, aici putem aminti cunoscuta monografie a lui Jean-Paul Bled, apărută de asemenea în traducere în anul 2002.

Deși gravitează în jurul personalității împăratului, Franz Joseph, lucrarea de față poate fi la fel de bine considerată o veritabilă istorie socială a curții imperiale, o incursiune în evoluția ei instituțională, o analiză a rolurilor și funcțiunilor fiecărei structuri care compunea acest uriaș mecanism format din aproape 2000 de angajați.

Cartea are la bază o temeinică documentare arhivistică, relevantă de referințele fiecărui capitol, autoarea îmbinând și comparând cu multă măiestrie documente oficiale (actele cancelariei, protocoalele ceremoniilor, acte contabile etc.) cu surse care relevă perspective personale provenind de la funcționarii curții, personaje care au activat în imediata apropiere a împăratului, în vreme ce alți protagoniști au avut doar interacțiuni indirecte cu vârfurile aristocrației de la Hofburg, autoarea reușind în acest fel să ofere o imagine multi-fațetată, plecând de la un set de întrebări de cercetare, precum: „cum au trăit oamenii din spatele zidurilor Hofburgului? Care erau așteptările pe care trebuiau să le satisfacă? Cum se organizează și se administrează o întreprindere de asemenea anvergură? Care erau sursele de finanțare ale celei mai vechi curți din Europa ?” (p.19).

La aceste întrebări, autoarea alătură alte câteva din perspectiva modului cum a acționat și s-a poziționat cel mai important personaj al curții – împăratul Franz Joseph – cum și-a gestionat curtea de-a lungul celor 68 de ani de domnie marcați de turbulențe și schimbări sau „care a fost atitudinea suveranului în relația cu verigile slabe din rândurile curtenilor ?” (p. 20).

Toate aceste întrebări își găsesc răspunsuri în cele 15 capitole ale cărții, scrise într-o manieră extrem de condensată, dar într-un limbaj coerent, agreabil și accesibil, inclusiv pentru un public mai larg mai puțin familiarizat cu istoria instituțională și detaliile istoriei politice a Monarhiei habsburgice. Este de pildă remarcabil modul cum autoarea reconstituie și descrie structura curții, cu direcțiile sale administrative, locul și rolul funcționarilor superiori și a celor de rând, al muncitorilor de toate felurile și al servitorilor cu detalii privind rolul și atribuțiile fiecăruia, a modului în care erau retribuiți, recompensați sau sancționați, fiind adesea relevate secvențe amuzante din viața lor cotidiană în care Hofburgul era deopotrivă loc de muncă, masă și casă, și mai presus de toate, toți trăiau cu conștiința că îl serveau pe împărat și beneficiau totodată de protecție și grijă din partea casei imperiale, într-un mod în care nu ne-am aștepta, gândindu-ne la ce însemna în acele vremuri, în general relația dintre aristocrația vremii și spuși.

Sunt relevată informații despre costurile de funcționare ale curții, sursele de finanțare, natura veniturilor curții și a celor personale ale monarhului și casei imperiale cu toate schimbările survenite pe acest plan de-a lungul deceniilor, schimbări care au fost determinate în bună măsură de reformele politice și constituționale prin care a trecut imperiul în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Nu lipsesc ilustrări privind familia imperială și viața sa privată, relațiile împăratului cu familia și cu înalții funcționari, grevate cel mai adesea de exigențe protocolului extrem de rigid de la curte și care a fost păstrat cu consecvență până aproape de finalul existenței sale.

Se poate afirma cu deplin teimei că lucrarea surprinde metamorfozele curții imperiale pe parcursul celor aproape șapte decenii de domnie a împăratului Franz Joseph care sunt în același timp, metamorfozele imperiului. Odată cu dispariția bătrânului monarh totul avea să se schimbe; chiar dacă la venirea pe tron a succesorului său, împăratul Carol se părea că viața va decurge ca și până atunci, cu diferența că totul trebuia să devină mai simplu, mai calm și mai auster. Disoluția Monarhiei a însemnat o dramă fără precedent pentru angajații curții, unde „un loc de muncă la curte nu fusese doar un loc de muncă sigur, ci garanta și promovarea automată în funcție” (p. 230). Practic, alianța între societatea de curte și monarh a luat sfârșit odată cu desființarea Monarhiei.

Lecturând excelenta carte a Martinei Winkelhofer, orice cititor familiarizat într-o oarecare măsură cu istoria Monarhiei dunărene cu siguranță va avea posibilitatea ca, vizitând Viena, să privească cu alți ochi maiestruosele construcții care compun Hofburgul

Recenzii

și celelalte monumente din capitala fostei Monarhii habsburgice. Curtea imperială a reprezentat fără îndoială una din pietrele unghiulare ale arhitecturii reale și simbolice a fostului imperiu, cu diversitatea sa etnică, lingvistică și culturală, cu unitatea și clivajele sale socio-economice și nu numai.

Iosif Marin Balog
CS II dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca
e-mail: iosif_balog@yahoo.de